

Цифрові освітні практики у викладанні української мови: результати, виклики, прогностичні сценарії

Тетяна Берест,
Олена Шумейко

Цифровізація освіти в Україні, суттєво прискорена пандемією COVID-19 та умовами воєнного часу, спричинила глибоку трансформацію підходів до викладання мовних дисциплін у закладах вищої освіти [1]. Українська мова за професійним спрямуванням опинилася в центрі цих змін, оскільки поєднує мовну, комунікативну й фахову підготовку майбутніх спеціалістів. У цьому контексті цифрові освітні практики потребують не лише описового аналізу, а й доказового осмислення та прогностичного моделювання.

Окремим чинником трансформації мовної освіти стало активне впровадження інструментів штучного інтелекту у вищій школі. ШІ-технології змінюють способи створення навчального контенту, організації зворотного зв'язку, оцінювання результатів навчання та формування мовної автономії студентів. Водночас вони актуалізують комплекс етичних, методичних і прогностичних питань, що потребують наукового осмислення саме в гуманітарному сегменті освіти [2–4].

Метою дослідження є аналіз результатів упровадження цифрових освітніх практик, зокрема із залученням інструментів штучного інтелекту, у викладання української мови за професійним спрямуванням; визначення ключових викликів цифрового та ШІ-орієнтованого навчального середовища; а також окреслення можливих сценаріїв розвитку мов-

ної освіти в Україні на основі емпіричних спостережень, багаторічного досвіду проєктування дистанційних курсів на платформі Moodle та педагогічної аналітики.

Дослідницький фокус зосереджено на:

- ефективності дистанційних і змішаних курсів з української мови;
- дидактичному потенціалі цифрових інструментів і ШІ для індивідуалізації мовного навчання;
- адаптації навчального процесу до індивідуально-колективних особливостей студентства;
- зміні ролі викладача в цифровому середовищі на різних етапах розвитку дистанційної освіти (початок 2000-х років, пандемічний період, сучасний етап);
- впливі цифрових інструментів та ШІ на якість мовної підготовки;
- проблемах академічної доброчесності та етики використання ШІ;
- можливостях навчальної аналітики для прогнозування освітніх результатів.

Аналіз практики проєктування та реалізації дистанційних курсів з української мови засвідчує низку позитивних результатів. Цифрові платформи забезпечують індивідуалізацію навчальних траєкторій, гнучкість у поданні матеріалу та варіативність форм контролю. Системи вправ, спрямовані на подолання мовної інтерференції, у дистанційному форматі демонструють вищу результативність завдяки багаторазовому повторенню, автоматизованому зворот-

ному зв'язку та можливості самокорекції. Інтеграція мультимедійних ресурсів, інтерактивних завдань і поетапного контролю сприяє підвищенню мотивації студентів і формуванню мовної автономії [5, 6].

Вагомим результатом цифровізації є використання навчальної аналітики для відстеження індивідуального прогресу здобувачів освіти, корекції змісту курсу та адаптації темпу навчання. Цифрові практики забезпечують освітню безперервність в умовах мобільності студентів, змішаного контингенту та підвищеного психологічного навантаження.

Гостереження за впровадженням інструментів штучного інтелекту в дистанційні та змішані курси (адаптивних тренажерів, автоматизованих мовних підказок, інтелектуальних систем перевірки й рекомендацій) свідчить про їхній значний потенціал у персоналізації навчання. ШІ дозволяє оперативно виявляти типові мовні помилки, моделювати індивідуальні маршрути повторення матеріалу та підтримувати рефлексивні мовні практики студентів. Водночас ефективність ШІ суттєво зростає лише за умови його методично вмотивованої інтеграції в педагогічний дизайн курсу, а не використання як автономного інструменту.

Поряд із позитивними результатами виявлено низку системних викликів: нерівномірний рівень цифрової компетентності учасників освітнього процесу, ризик формалізації мовної діяльності, перевантаження онлайн-завданнями та зниження якості живої комунікації. Особливої уваги потребують питання академічної доброчесності в умовах доступності генеративних ШІ-інструментів, які можуть як підтримувати навчання, так і спричиняти підміну навчальної діяльності автоматизованим продукуванням текстів.

На основі багаторічних спостережень за реалізацією дистанційних курсів української мови на платформі Moodle окреслено три прогностичні сценарії розвитку цифрових освітніх практик:

- адаптивний (оптимістичний) — перехід до персоналізованих мовних курсів із чітким нормативним урегулюванням використання ШІ як інструменту підтримки навчання; поєднанням цифрових і комунікативних практик; збереженням провідної ролі викладача як модератора й експерта;

- інерційний — збереження фрагментарного використання цифрових інструментів без системної методичної інтеграції та з обмеженим впливом на якість мовної освіти;

- ризиковий — підміна педагогічної взаємодії технічними рішеннями, втрата гуманітарної складової мовної освіти та неконтрольоване використання ШІ, що призводить до знецінення мовної компетентності й навчальної автономії.

Цифрові освітні практики у викладанні української мови мають значний потенціал підвищення якості мовної освіти за умови їх науково обґрунтованого, методично виваженого та етично відповідального використання. Аналіз багаторічного досвіду проектування та реалізації дистанційних курсів на платформі Moodle засвідчує, що саме системний підхід до побудови курсу, поєднання асинхронних і синхронних форм роботи, а також продумана система вправ є ключовими чинниками ефективності мовного навчання в цифровому середовищі.

Особливої уваги потребує проблема подолання мовної інтерференції, яка в дистанційних курсах може вирішуватися результативніше, ніж у традиційній аудиторній моделі. Це забезпечується завдяки поетапному структуруванню навчального матеріалу, можливості багаторазового повторення вправ, негайному зворотному зв'язку та розвитку навичок самоконтролю. Таким чином, дистанційний курс постає не як допоміжний, а як повноцінний інструмент формування професійної мовної компетентності.

Важливим висновком є усвідомлення трансформації ролі викладача української мови в цифровому освітньому про-

сторі. Якщо на початковому етапі розвитку дистанційної освіти (початок 2000-х років) викладач виступав переважно як розробник електронного контенту, то в період пандемії COVID-19 його функції розширилися до організатора навчальної взаємодії та фасилітатора освітнього процесу. На сучасному етапі, за умов активного впровадження інструментів штучного інтелекту, викладач дедалі більше виконує роль експерта з якості навчання, наставника й модератора мовної діяльності студентів.

оптимістичний сценарій розвитку цифрової мовної освіти можливий за умови реалізації комплексу взаємопов'язаних заходів. До них належать системне підвищення цифрової та ІІІ-грамотності викладачів, розроблення доказових моделей оцінювання ефективності дистанційних мовних курсів, чітке нормативне регулювання використання

інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі та збереження людиноцентричної парадигми навчання. Важливим є також інституційна підтримка розробників дистанційних курсів, створення міжкафедральних і міжуніверситетських робочих груп, а також накопичення й аналіз емпіричних даних щодо навчальних результатів.

У контексті доказових прогнозів розвитку освіти в Україні цифрові освітні практики слід розглядати не як тимчасову реакцію на кризові обставини, а як стратегічний ресурс модернізації мовної освіти. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення довгострокового впливу цифрової освіти й штучного інтелекту на мовну культуру майбутніх фахівців, формування професійної ідентичності та зміну педагогічної парадигми викладання української мови за професійним спрямуванням.

Література

1. Триус Ю. В. Використання системи підтримки дистанційного навчання ЧДТУ на базі Moodle в умовах карантину // MoodleMoot Ukraine 2020. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle. URL: <https://moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=30>; Бубнов І. Штучний інтелект і освіта: нові виклики // Youth, education and science through today's challenge]. URL: <https://www.researchgate.net/publication/391646046>
2. Максим'як Т. Використання штучного інтелекту в освіті: дилема співбуття людини та машини // Вища освіта України. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/5abc6827-d78f-459b-95d7-7966ddf6f2e7>.
3. Ілійчук Л. Штучний інтелект і якість освіти: можливості, виклики та загрози // Науково-педагогічні студії. 2020. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-232-248>.
4. Берест Т. М., Купрікова Г. В. Оцінювання навчальних досягнень слухачів дистанційних курсів української мови // Кірвас В. А та ін. Експертні оцінки елементів навчального процесу. Харків : Вид-во НУА, 2021. С. 12–15.
5. Берест Т. М., Купрікова Г. В. Використання ігрових платформ у навчанні української мови в закладах вищої освіти // Кірвас В. А та ін. Експертні оцінки елементів навчального процесу. Харків : Вид-во НУА, 2023. С. 46–49.
6. Мельник Т. А., Волчкова Г. К. Досвід застосування LSM Moodle при дистанційному навчанні у закладах вищої освіти // Наук. записки. Сер.: Пед. науки. 2021. Т. 192. С. 106–111.

Надійшла до редколегії 16.02.2026

Рекомендовано до друку 21.05.2026

Опубліковано 29.05.2026

Відомості про авторів:

Берест Тетяна Миколаївна — кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»; Харків, Україна; email: tmberest@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8432-8270>

Шумейко Олена Анатоліївна — кандидат філологічних наук, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; Харків, Україна; email: shumeykoolena@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7315-4858>

Берест Т., Шумейко О. Цифрові освітні практики у викладанні української мови: результати, виклики, прогностичні сценарії.

Розглянуто процес цифровізації мовної освіти в Україні, що значно активізувався під впливом пандемії COVID-19 та умов воєнного часу. Особливу увагу зосереджено на викладанні української мови за професійним спрямуванням як інтегративної дисципліни, що поєднує мовну, комунікативну та фахову підготовку студентів. Метою дослідження є аналіз ефективності впровадження цифрових освітніх практик і технологій штучного інтелекту, визначення ключових викликів цифрового навчального середовища та окреслення можливих сценаріїв розвитку мовної освіти.

На основі багаторічного досвіду проєктування дистанційних курсів на платформі Moodle для різних категорій здобувачів (студенти, які мають академічні заборгованості з курсу української мови, студенти заочної форми навчання, здобувачі другої вищої освіти, слухачі підготовчих курсів факультету до університетської підготовки) проаналізовано дидактичний потенціал цифрових інструментів для індивідуалізації навчання, розвитку мовної автономії студентів та підвищення мотивації. Встановлено, що інтерактивні вправи, автоматизований зворотний зв'язок і навчальна аналітика сприяють підвищенню результативності мовної підготовки. Окреслено роль штучного інтелекту як інструменту персоналізації навчального процесу, а також підкреслено необхідність його методично обґрунтованого використання.

Водночас виявлено низку викликів, зокрема проблеми академічної доброчесності, нерівномірний рівень цифрової компетентності учасників освітнього процесу та ризик формалізації мовної діяльності. Запропоновано три сценарії розвитку цифрової мовної освіти — адаптивний, інерційний і ризиковий. Наголошено на необхідності збереження людиноцентричного підходу та провідної ролі викладача в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: цифрова освіта, дистанційні курси, Moodle, штучний інтелект, освітні прогнози.

Berest T., Shumeyko O. Digital Educational Practices in Teaching the Ukrainian Language: Results, Challenges, and Prognostic Scenarios.

The article examines the process of digitalization in language education in Ukraine, which has significantly intensified under the influence of the COVID-19 pandemic and wartime conditions. Particular attention is paid to the teaching of Ukrainian for professional purposes as an integrative discipline that combines linguistic, communicative, and professional training of students. The aim of the study is to analyze the effectiveness of implementing digital educational practices and artificial intelligence technologies, to identify key challenges of the digital learning environment, and to outline possible scenarios for the development of language education.

Drawing on many years of experience in designing distance courses on the Moodle platform for various categories of learners (students with academic debts in Ukrainian language, part-time students, second-degree seekers, and preparatory course attendees), the didactic potential of digital tools for individualizing learning, fostering students' language autonomy, and increasing motivation is analyzed. It is established that interactive exercises, automated feedback, and learning analytics contribute to improving the effectiveness of language training. The role of artificial intelligence as a tool for personalizing the learning process is outlined, while emphasizing the need for its methodologically grounded application.

At the same time, a number of challenges are identified, including issues of academic integrity, uneven levels of digital competence among participants in the educational process, and the risk of formalizing language activity. Three scenarios for the development of digital language education are proposed — adaptive, inertial, and risky. The necessity of preserving a human-centered approach and the leading role of the teacher in the context of digital transformation of education is emphasized.

Key words: digital education; distance learning courses; Moodle; artificial intelligence; educational forecasting.